

Anyai hagyaték Bencének...

Mátyus Aliz: *El se hagy...*

A rokon lélek Szent-
ti Tibor nemrég,
prózában elbeszélte köl-
teményekként jellemezte Mátyus Aliz írásait. Ezt megerősítem Tamási Áron: *Szülőföldem* című könyvéből vett idézettel: „Miénk a fény, amit lelkünkbe fogadunk, s a föld, amelyen élünk és meghalunk.”

A Magyarország felfedezése sorozat ifjú szerzőjeként, *Holnapon innen, tegnapon túl* című könyvével 1980-ban berobbant, Erdei Ferenc-díjat elnyert szociográfus írásai, könyvei sorra jelentek meg és olvasó közönségre találtak a nyolcvanas évek végéig. A társszerzővel írt *Maga ura parasztok és uradalmi cselédek* című, a Gyorsuló idő sorozat, népszerű-tudományos könyve (1984) után, az önsorsát is kereső falukutató szenvedély vezette a szépírói erényeket föl-fölvillantó *Pusztafalu és Faluregény* című szociográfiái (1987, Magvető) megalkotásakor.

Megrázó tragédiák; édesanyja halála, majd tűzben pusztuló kiskunsági tanyája, illetve a föllángoló szerelem sorsfordító adománya-ként Aliz 1988-ban, immár negyvenévesen, megszüli Bencéjét. A nomád nemzedék – egy jurtaállító kis közösség – tagjaként ismeri meg a Kiskunságot, s ehhez a vidékhez köti ez a későbbi életét meghatározó csoda.

Gyermeke apjával nem sokáig élnek együtt. Ő azonban másfél évtizeden át figyelmének és energiáinak javát Bence nevelésére fordítja. Munkahelyi feladatait becsülettel ellátja, de írói-közéleti létét szünetelteti. Elsuhán fölötta a rendszerváltás, a politikai miazmák sokasága. Ezalatt azért még kiszakad belőle az *Anyá meghalt* (1992, Széphalom Könyvműhely) című könyve, és városában, Pápán – korábbi írásából *Képzé-*

ORPHEUSZ KIADÓ,
2009

let címmel – egy kis válogatást is megjelentettek tőle 1999-ben.

Írói újjászületését – ahogy azt új könyveiből érzékelhetjük – főként Bencének s annak az anyai ösztönnek köszönhetjük, amely minden jót és szépet át akar örökíteni gyermekére. Neki szól az ajánlás is: „Könyvemet gimnazista Bence fiamnak ajánlom, akkorra, amikor már saját családjá, mint burok veszi körül.” Mátyus Aliz mindhárom könyve; az egymásra épülő *Kívágyás* (2004), a *Kőmadár Zuglóban* (2005), de főként az *El se hagy...* című legutóbbi remeke (2009), az Orpheusz Kiadó és vezetője Deák László költő gondozásában jelent meg. Erről a szerző lábjegyzetben is szól. Műfajukat tekintve e kisregények rendhagyó alkotások. Olyan önéletrajzi elemekből sarjasztott novellafüzérek, amelyekben az anyai érzelmek hullámai, a megismertető és a tudásra ösztönző szándék átszivárványozódik azzal a bölcs derűvel, amely az élet szeretetét, szépségét sugallja. Aliz egyik interjújában így vall erről:

„A kötődés fontos. Legerősebben emberekhez kötődöm, aztán helyszínekhez. Talán az sem véletlen, hogy egy olyan településhez is, mint Zalalövő, ahol csak megszülettem. Kilenc hónapos voltam, amikor apám városába, Pápára költöztünk, 1949-ben pedig következett bennünket az anyai nagyszülők is, kulákká nyilvánították őket... Van olyan falu, mely a kutatás miatt lett fontos, például Zempléni Pusztafalu. Mindazt, amit jó esetben unokaként megtudhattam volna, ott tanultam meg. Ott tanultam arról a világról, melynek méltósága van, amelyikben az emberek tudták, miért tartanak valakit többre maguk között. Az ott megismert világ nagyapámra, így

Zalalövőre emlékeztetett... Más településekhez szerelmek, házasság, megismerkedés miatt kötődöm, ilyen Sümeg, Debrecen, Kecskemét. És Pécs. Óbudát és Zuglót a fiam születése után ismertem meg jobban, az ember gyerekekkel lakja be azt a várost, melyhez különben nincs köze (idézet Mórocz Zsolt interjújából – *Zalai Hírlap*).

El se hagy című könyvében szinte kézen fogva vezeti fiát-olvasóját gyermekkora tájain túl a mai világ csodáihoz is. Néhol hosszabban megáll, elidőzik, olykor elmélázik az apró örömök tengerében. A természet szépségének szerető fiával közös fölfedezése varázslatos erővel hat rá, amely tájleírásait is átlelkesíti. Legyen szó akár a Csobánc megmászásáról, a Balatonról avagy kiskunsági tanyájáról. Akkor is Bencéhez szól, amikor magányos pápai útja, ozorai kirándulása vagy anyjával közös mátrai üdülése emlékélményeit ecseteli. Mindezek nyomán fel-feltör néhány nagyszerű művészeti alkotás élménye; Bergman és a cseh újhullám-filmektől, Illyés Gyula- és Füst Milán-versekig, s a kitűnő Hrabal idézettől, az általa fordított Lev Usztynov *Kristálysív* című drámáig és a döbbenetes erejű Frida Kahlo festményekig (Bécsben most nyílt meg nagyhatású kiállítása!).

A lélek útjain talán még nagyobb szeretettel, empátiával kalauzolja fiát, embertől emberig. Van, akiket csak röviden említ, mint pl. a barátait, kortársait vagy a család nagy festőművészt, Czencz Jánost. A közeli családtagokhoz meg vissza-visszatér, beavat titkaikba. Egyes szám harmadik személyben. Feledhetetlenül.

Így ismerhetjük meg – emléktöredékekből – az itthon „államilag családaltalított” s ezért disszidáló öccsét, Tamást. A nagy magyar patrióta Amszterdamban talált új otthonra, alapított családot, s a rendszerváltás után holland családjával együtt akart hazatelepülni. Erősen készült, Istenmezején házat, földet is vett, ám felesége és gyermekei még vívódtak. Aztán bekövetkezett a tragédia, amiről így ír:

„...Tudja ő, az ő öccse nem egy született érendellenességbe hal bele, hanem a honvágyába. Az agyvérzés pillanatában az az utolsó-

nak kiejtett Jézus Máriám, egyszerre árulkodik a történet tisztánlátásáról, s talán előzményként annak belátásáról, hogy soha nem fognak tudni hazamenni, nincs mire, nincs hova, nem is lesz mire, nem is lesz hova. Jézus, Mária!

Az Amszterdamból Magyarországon töltött nyári egy hónapok még csak az évben felgyülemlett hontalanság kipihenésére se lehetnek elegendők. Hogyan lehetett volna egy zalalövői, néhány fányi erdőből, a nagyapai birtoktöredékből annyi tartást és méltóságot meríteni, a pápai nagyanyai kocsmá mai közönségéből annyi figyelmet kicsikarni, a fővárosi családtagokból annyi szeretetet kipréselni, a nélkülöző, a szegény istenmezejeiekből a jövőépítő tervekre annyi igenlést kapni, hogy az a hazatéréshez megerősítő hitet és egy újabb évhez kellő kurázsit adjon....”

A könyv talányos címére, a kómában fekvő szeretett testvér történetéből kapjuk az egyik magyarázatot:

„...Mi az, hogy valaki nincs, aki el se hagy? Felrándul a feje, akár az egész felső teste, ha így nem fullad meg. Mozog a szeme, néha mintha nézne. De nem néz vele. Sose lesz vége. Lehet hozzá szólni, bármikor lehet, mindent lehet mondani neki, nem hall semmit. Egyszemélyes jelenet főszereplői a test mellett megálló családtagok. Zajlik a Ionesco-dráma... Innen van, de nincs itt....

...Elhagyta övét, és nem hagyta el. Elhagyta őt is.

Remeg a hangja, s ez ismétlődik gyors egymásutánban. Belőle jön, így, ez az elhagy, el se hagy. Hogy szóljon hozzá, ha az öccsének nincs tekintete? Nincs tekintete. Mozdul a szeme. Rám néz vele? Meghalok bele?”

A testvérszeretet fájdalmas apoteózisa mellett a boldogító szerelem a cím másik magyarázata:

„...Meddig tart a boldogság, csak abból, hogy emberek boldognak hiszik az embert? Pillanatig se? S meddig tartható fenn egy kép, amihez emberek ragaszkodtak, amit szerettek? S fontos-e ez?

Kivetül a kőfalra az óriási árnyék. S amíg kivetül, hiába nincs a másik, van. Dolgozik a műterem asztala mellett, festi a könyv lapjait. Ül a festőállványnál, kéket használ, és pirosat. Világot jár. Újra Párizst és Indiát. Találkozája van a Gangesz partján.

Úszik és látja. Járja az erdőt, és látja. Keveri az ételt, és látja. Fogja a kávécsészét, és látja. Fekszik az ágyán, ott van a becsukott szeme mögött. Alszik és álmodja. Van. Nem hagyta el. Nem tudja elhagyni.

Aki nincs, és mégis van, nem hagy el.

El se hagy.

És egyszerűtől kezdve újra íze lesz a frissen eltett görögdinnyehéj dzsemnek. És a kávének. És örömiük a hajnaloknak. Annak, ahogy a nap a hegy mögött felkel. Ahogy volt, és nincs köd a völgyben. Minden újra lesz.

Álmodik is újra. Az álmai se váltak meg tőle.”

A kisregény talán legszuggesztívebb része a fiáért és annak kedveséért aggódó – a hársány szomszéd kommentárjaitól, és a tévéképernyőjén látottaktól –, feldúlt anya gyötrődése a 2006 októberi rendőri brutalitásokat tapasztalván:

„...Meresztette szemét a képernyőre, hangoztott a készülékén, nem akarta, hogy a szomszédjától hallja a hangot. Ezt most ő nézi. Újra állt a képernyő előtt, ki kellett derítenie, élő közvetítés folyik-e. Arcokat próbált a civil oldalon meglátni, fiát kereste, micsoda képtelenség, keresi, hogy ne találja.

Fia korú fiút döntenek le a robotok a földre, pillanatok alatt körülállják. A kamera elől takarják, vagy ez az ok nélkül beléjük táplált eljárás? Jönnek a többiek, a többi robot, nekik a lábuk van betáplálva, mind rúg a földön fekvő testbe, egyet. Robotok, nem vitás. Nem tudják, amibe rúgnak, mi az.

De most kamera van, mikrofon, kérdeznek is. Mi volt a földre került fiú bűne? A szemtanú igyekszik magának is válaszolni, nagyon megfontolt. Az, hogy a rossz irányba futott.

Jézusom, rossz irányba. És mihez képest? Honnan futnak itt az emberek, és hová? S mi elől?...”

Aztán felidézi az 1956-os forradalom fájó emlékét is, ahogyan édesapjával, családjával átélte.

Nemrégiben szülőföldjének jeles helyein, Sárváron és Zalalövön rendezett könyvbemutatókon, méltatója lehettem könyvének, érzektem azt az érdeklődő ragaszkodást, ami iránta, írásai iránt megnyilvánult. Láthattam a tornyos házat és a sarokszobát, amelynek ablaka alatt hajdan – a közeli templomból odacipelt harmóniumon játszva – adott szerenád-ot a gazdag parasztpolgár lánynak a szegény szerelmes kántortanító, s ahol később Aliz született.

A jó hangulatú bemutatón egy idős férfi velünk üzent, hogy adják vissza a Kossuth Rádiót és szignálját, mert ő azon nőtt föl, de nem fogja elismerni és hallgatni addig, amíg újra fel nem hangzik rajta az „Éljen a magyar szabadság, éljen a haza!” dallama. Maradjon addig a MRI!

Az igény – úgy tűnik – nem idegen a könyv szellemiségétől, ezért került elő a bemutatón. Mátyus ebben az egyre mostohább világban a legrosszabból is igyekszik kihámozni a jót, az életre buzdító tanulságot. Lelkébe sok fényt fogadott, ami e sorsregényéből is kiviláglik. Bemutatja nemcsak Bencének, de kortárs közönségének is esendőségeinket múltunk és létünk marandó értékeivel együtt. Gyakran visszatér tápláló forrásaihoz; családjához és városához, Pápához. Sodró erejű lírai vallomásaival átszótt jelen, a közelmúlt s a – szülők, nagyszülők beszélgetéseiből, az emlékezetfoszlányokból kirajzolódó – régmúlt avatja identitáserosítónak e művét. „Hollóidőben” élünk. Pusztulunk, ahogyan hajdan Szilágyi István hódoltságkorban játszódo, nagyhatású regényének derék magyarjai... Én minden gyermekvállaláson töprengő, hezitáló fiatalnak a kezébe adnám Mátyus Aliz e meggyőző kis zsebregegyét, hogy olvassa, és kapjon kedvet, lélekerőt, bátorítást a túléléshez; a szerelem gyümölcséhez s utódainak tisztességes fölneveléséhez.

BAKOS ISTVÁN

Nincs történet, csak pontosság

Lázár Bence András: *A teraszról nézni végig*

Nem mindig egyszerű megítélni Lázár

PARNASSZUS KÖNYVEK,
2010

a kamaszkor önkeresésén, szerelmi kapcsolatokon át az ifjúkor ön-

Bence András első kötetét olvasva, hogy nyelvi hibába, pontatlanságba ütköztünk-e, vagy pedig a szerző tudatos szándékával van dolgunk, amivel saját nyelvét igyekszik megteremteni.

Ilyen jelenség a könyvben a hátravetett jelzők gyakori előfordulása is: „főzött teát, fekete-t”, „az uborkát, az ecetést” (*A rozsdás kések*); „muskátlit ültetett, pirosat”, „cipőt húzott, nyárit” (*A muskátlülettetés ideje*). Ezek akár zavaróan is hathatnak, míg meg nem kapjuk a kulcsot következetes használatukhoz a nyolcvanegyedik oldalon: „Itt nincs történet, csak pontosság. / Hogy mit, miért, nem én döntöm el” (*A rózsaszálról kell*). Az idézet második mondata a médium szerepében mutatja a költőt, első mondata pedig megadja a kötet koordinátáit az irodalom terében. Vagyis a kötet – amelynek címlapján egy valószínűleg a XX. század elején készült családi fotó látható – nem „verstanulmányok egy regényhez”, hanem inkább a „széljegyzetek egy családregegyhez” ambíciójával lép fel, s tekintve lírai karakterét (bár nem nélkülözi az objektív költészet eredményeit sem), szemben Oravecz Imre költészetével, elmondható, hogy a költő tisztában van tevékenysége jellegével, s önismerete működésben tartja a kötet önreflexiók mechanizmusait. Ugyanakkor a szerző a maga profán családi és individuális történetének széljegyzeteit kanonizált szakrális és profán irodalmi szövegek (a Talmudból, az Ótestamentumból, Pilinszky János, Ady, T. S. Eliot verseiből vett idézetek) erőterében helyezi el, ami saját igényét reprezentálja a kánonba való felvételre. A történetiszilánkokból felépülő lírai narratíva így ível a gyerekkor képeitől

állósodási tendenciáig. A három versciklust két Pilinszky-sor és az említett művekből vett idézetek vezetik be, a kötet mottója John Betjemantól származik, míg T. S. Eliottól, Ady-tól és Szabó Marcelltól vett egy-egy idézet egy-egy mondat erejéig épül be a versekbe, mint arra a kötet végi jegyzetek is utalnak.

De nemcsak a vallásos és a profán irodalmi hagyomány idéződik meg a kötetben, hanem a hétköznapok tradíciói, rítusai is, mint például a *Keletnek menni* című versben, ahol az anya már péntek délután megfőzi a húsleveset, hogy szombaton ne kelljen dolgoznia. A vers előtt az erre a vallási előírásra utaló idézet áll Mózes II. könyvéből, és maga a cím utalás lehet egy másik vallási előírásra, miszerint a zsidóknak Izrael (tehát általában kelet) felé fordulva kell imádkozniuk.

Az *Elképzeltelek* című, harmadik ciklus a kötetbeli személyiségfejlődésnek már a párválasztást, a házasságot is magában foglaló szakaszát tárja elénk, bár Mózes I. könyvéből vett idézettel bevezetve, de általános érvennyel, hiszen a házasság, a gyermekvállalás tradíciója – ami napjaink feje tetejére állt világból mintha kiveszőben volna – minden vallásnak tárgya, és persze az ateistákat is érinti. Míg a kortárs magyar költészet nagy hányada foglalkozik a férfi–nő kapcsolat bonyolult, sokszor kilátástalan hétköznapi helyzeteivel, kevesen tapintanak úgy rá a társadalom neuralgikus pontjára e téren, mint ahogy Lázár Bence András teszi azt a vallási–irodalmi–hétköznapi hagyományban gyökerező költészetével. Az *Átvászavar* című versben is megjelennek a férfi–nő kapcsolat szinte áthidalhatatlan nehéz-

ségei is, de a vers felvillant valamit a szeretett nőben, ami túlmutat mindezen: a benne rejlő, a leendő anyát: „és te úgy néztél rám, ahogy anyám szokott, / ahogy az anyák szoktak, büszkén”. Az anya és a barátnő mint leendő anya szerepeltetése e kontextusban a múlt–jelen–jövő kontinuitást is hangsúlyozza még akkor is, ha, miközben „az öregek a szeretetről beszélgetnek”, a fiatalok ennek kontrasztjaként a hétköznapiak őrlő kis csatáit vívják egymással, egymásért.

A következő, *Sára* című versben a szerző még tovább megy: a szeretett lányt megpróbálja elképzelni a hagyományos női szerepekben (önkéntelenül is összehasonlítva őt a vasárnapi ebédet készítő nagymamával). De a lány már nem tudja, nem akarja vállalni ezeket, így lesz a szeretetből „egy régi történet”.

A versek beszélője időnként monologizál, máskor egy nőalakhoz intézi szavait, aki ezáltal műzsaszerepben jelenik meg: „tartalmat, lényegét cipelsz magadon” (*Talán nekünk is*) – olvashatjuk róla, s hogy „bennünk született valami közös, ami miattad táplál hasonlatokat”; vagyis a születés, ami a szerző tradíciószemlélete szerint máshol mint a társadalom természetes önreprodukciós mechanizmusa jelenik meg, itt a szellemi szférában megy végbe. Több női névvel találkozunk a versekben, valószínűleg több kapcsolat tapasztalatai összegződnek a kötetben, így nem ellentmondás, hogy míg az egyik vers megszólítottja nem tudja beteljesíteni az anyaszerepet, a másik versben ez áll: „Té majd hozzámész valakizhez, akiből egyszer jó férj lesz, / belőled meg jó anya, méhedben az idővel, lopott gyermekünkkel” (*Az első emeleti teraszon*).

Az utolsó (harmadik) ciklusban hangsúlyosan szerepelnek a tárgyak és az emberi test is. A versek leltárba veszik őket, az apró testi jellegzetességeket, rezdüléseket, csak a lány szemével nem tudnak mit kezdeni, a lélek tükrével, ami „egy családi album kivonata” (*Adél*). Előbb a test első látásra is érzékelhető tulajdonságairól készült leltár: „Figyeltelek. Figyeltem szemedet,

szemhéjadat, mikor lecsukódik. / A hátad ívét, a lapockádat, körmeid ápoltságát. / Lemértelek magamban, elhittem, mennyit ér igazából egy női test” (*Nem történt semmi*). A nő testének fel-felvillanó részleteitől a szerző eljut annak anatómiai csupaszságáig, s végül a test idegenségélményéig: „Idegen voltál, ahogy csak egy test tud idegen lenni egy másiknak” (*Az első emeleti teraszon*). Ez a test már egészen tárgyyszerű: „Ott feküdtél mellettem, akár egy lecsiszolt porcelánbaba.”

Az első ciklus *Betlehem felé* című versében háromszor is ismétlődő „Nehéz volt odamennem” a szerző jegyzete szerint T. S. Eliot *A háromkirályok utazása* című verséből vett vendégszöveg, s itt a versbeli beszélő útjára vonatkozik a szemeteskukáig, ahol egy rothadó hússal táplálkozó, félszemű macska várja a messiást, „aki nem jött”. Az itt tematizálódó, messianizmussal összefonódó megváltatlanság-élmény jelenik meg *A rozsdás késekben* is. A második ciklust (*Febér lapjaim*) egy Pilinszky-idézet vezeti be, így az „ő megjött egy kereszttel a kezében”, az anyára vonatkozó sor *A rozsdás késekben* utalásként fogható fel Pilinszky *Apokrifjének* a tékozló fiú történetét is megidéző soraira („Haza akartam, hazajutni végül, / ahogy megjött ő is a Bibliában” – kiemelés M. L.). A versben az anya egy keresztet vásárol az antikváriumban, azt szögezi a falra. A menóra az előszobában a dísz tárgy szerepébe szorul ekkor, s úgy tűnik, a keresztre is ez a sors vár, ám a vers a passiónak a hétköznapiakba transzformált látomásába torkollik: „Majd elkezdett uborkát szeletelni. / Megvágta az ujját, és vérezett. / Eközben lassan lement a nap. / Az ég szürke lett teljesen.”

A „Hogyan lesz az udvarból kert, / a verandából terasz” (*Fegyverben ébredt minden*) kérdése implikálja a kötetben megjelenő átmeneteket generációk, vallások, kultúrák között, s ahogy leképeződik mindez a hétköznapiakban. Az első ciklusban a családon belüli bensőséges viszonyok leírása kerül középpontba, az anyához, az apához, a húghoz fűződő kiegyensúlyozott kapcsolata-

tok, s bár ezekre árnyék vetül, és a második és a harmadik ciklus leír egy természetes leválási folyamatot, ennek a családnak a fontossága, viszonyítási pont szerepe mindig megmarad.

A kötetben kizárólag szabad verseket találunk, melyeknek mégis jellegzetes, klaszszikus zeneművekre, szonáták, szimfóniák tételeinek felépítésére emlékeztető ritmusa, struktúrája van, ahogy motívumaik, szavaik, szókapcsolataik fő- és melléktémaként ismétlődnek variálódva sajátos rend szerint.

Talán hibájuk is összefügg ezzel: gyakran szétesők, túl bőbeszédűek, fecsegők. Ha adhatunk tanácsot a szerzőnek, mi az, amin javítania tudna költészetén első kötete megjelenése után: vigyázzon arra, hogy a „pontositás” ne forduljon túlírtásba, terjengősségre, hanem inkább fegyelmezettebb, összeszedettebb, sűrítettebb fogalmazást jelentsen, a sallangok lenyesegetését és helyenként nagyobb nyelvi precizitást is.

MOGYORÓSI LÁSZLÓ

A szabadság több jelentése

Szóllóssy Balázs: *A szabadság két jelentése*

Szóllóssy Balázs 29 éves. Első verses-

FISZ KÖNYVEK,
2009

ez a könyv egészét tekintve megbocsájtható.

kötete 2009-ben jelent

meg a *Fiatal Írók Szövetsége* gondozásában, *A szabadság két jelentése* címmel. Ahogy azt a könyv fülszövegében Kemény István írja, Szóllóssy Balázs versei sokat tudnak a szabadságról. Valóban, a szerző versei, sőt egész kötete igen sokat tud a szabadságról, annak formáiról, annak hazugságairól, annak történéseiről és vezérlő dinamikájáról, és ez a szabadság a könyv egészében nem csak tartalmi, filozófiai szinten jelenik meg, hanem nyelvi szinten is érvényesülni tud, ezáltal is felvilágosítva a szabadság megannyi jelentését, lehetőségét.

Szóllóssy versnyelve egyértelműen Petri világából fejlődik ki, de túllépve azon természetesen a fiatal generáció jellemző mesterei is alakították költői hangját, akár Borbély Szilárd, akár Szijj Ferenc, akár a már említett Kemény István. De azt mindenféleképpen fontosnak tartom megjegyezni, első kötetről lévén szó, hogy itt nem hangkeresésről, nem türelmetlenül kapkodó nyelvi próbálkozásokról van szó, a szerző egyéni hanggal dolgozik, még ha némely szövegben el is veszti azt. De

(*Kisváros*) talán a legjobb példa a szerző nyelvi szabadságára és az olykor túl szabad, nyelvilleg túl sokat megengedő hangban mégis korlátot találó modornak. De sajnos ez a nyelvi szabadság sokszor túlíródik, a szerző belevész a mesélésbe, és néha túlságosan is benne ragad; persze a már említett versben is visszahúzza az olvasót a valóságba, elhitheti, hogy ez komoly dolog, ezt tessenek nagyon is komolyan venni. „A kamionossal Belgrád mellett ismerkedtem össze / egy csupahomok éjszakázós-parkolóban, este tíz felé / néhány sör mellett elhülyéskedtünk.” Aztán hideg zuhany módjára: „régóta halhatatlan, kipusztíthatatlan, fárasztó szó: haza”. Természetesen az előbbi sorokkal nem is volna probléma, ha ezt nem több versszakon, akár egy egész versen keresztül hagyja magára a szerző. Az ilyen fajta nyelvi korlátlanág ugyanis sokszor olyan hibákba torkollik, mint ugyanezen versben: „kamionok és egyenruhák között- / nyájmeleg, egymás szaga, arcunkban egymás segge van”. Itt a „segge van” kifejezés egyszerű nyelvi baki, nem pedig az atmoszférateremtés

eszköze. Ugyanakkor ez is megbocsájtható, mert olyan versszakok következnek aztán, mint: „Mégis szeretni, habár csak múlt idő, / itt mostanra minden / üres vagy poros vagy megbízhatatlan, / itt nincs megállás, itt nem tudok megállni, / gyerekkor van itt, kötődés, gyűlölet.”

Az ilyen versszakok után már nem kételkedünk, hogy a vers(ek) szerzője tényleg komolyan gondolja, tudjuk, hogy nagyon is komolyan gondol mindent, komolyan gondolja a meséket, komolyan gondolja az ironizálást, viccelődést, komolyan gondolja azt is, ami igazán komoly, és talán ez a legfontosabb.

Persze nem kötelességünk mindent megbocsájtani, és van, amit nem is tudunk. A könyvben három ciklusra oszlanak a versek. Az első *Hazafias szólamok*, a második *Kapitalista szólamok*, az utolsó *Nemszólamok*. Az első két ciklusban egy-egy külön világ rajzolódik ki szépségeivel, hibáival és ellentmondásaival együtt, a harmadik meg választ kíván adni ezekre az ellentmondásokra, pontosabban a szerző állást kíván foglalni, választani akar a könyvben többször bizonygatott két jelentés, a szabadság két formája közül.

A már-már elbeszélő költeménynek tűnő kötetben a sok motívum, személy izgalmassá teszi a könyv egészét. Ahogy Kemény írja: *az olvasóból kalandor lesz*. Szóllóssy, mint jó liftkezelő, mint jó kapitány megutaztat minket, és kikapcsolódásra invitál.

Érdekes, hogy egy verseskötet ilyet is tud, de egyben nem is váratlan, hiszen a magyar líra prózaiasodása nem új keletű, már legalább ötven éve zajlik ez a folyamat (ahogy persze a magyar próza líraiásodása is). Szóllóssy könyvének talán ebben rejlik az igazi bravúrja: verseskötetként adja el magát, mégis kalandregény lesz belőle, s mindeközben megtartja a műfaji (lírai) szabályokat.

Igaz, a ciklusok esetén lehetett volna határozottabb, ugyanis a *Hazafias szólamok*, leszámítva néhány gyengébb versét (*Líkiái töredékek*, *Szürkület*, *Istvánnak Magyareregnyre*), kiválónak, pontosnak és precíznek nevezhető, viszont ez a *Kapitalista szólamokra* még nagy túlzással sem mondható el. Persze ebben a

ciklusban is találunk kiemelkedő szövegeket, példaként talán a *Haza* című verset lehetne kiemelni, a második versszak egy elsőkötetes szerzőnek dicséretére válik: „Szellemekkel nem foglalkozunk. / Amíg nem módosítják életünk folyását, / kísérhetnek felőlem jobbra-balra, / ráncigálhatják a felvonót, / erről tán csak nincs félni mit: / én elhagytam ezt az önvonatkoztatást.” Vagy kiemelhetnénk *A napba költözött lepke* című verset. Ahol hasonlóan komoly és sokat mondó sorokat találunk. Mégis fontos ez a ciklus is, hibáival együtt, hiszen érdekes lenyomata annak, hogy az 'átlagember' hogyan tudja az egyre gyorsuló és egyre inkább 'személyiségvesztő' világban megőrizni saját magát, saját világát.

A harmadik ciklus a legegységesebb: erős versek, határozott ritmusban, határozott szerkesztéssel. Kimondottan jól tett volna a könyv egészének, ha a szerző ugyanannyira józan a kötet másik két ciklusával, mint ezzel. A könyv szempontjából ez a ciklus a legnagyobb jelentőségű. Az elbeszélő körbeutazva hazáját, körbenézve a rohamosan kapitalizálódó környezetben, eljut a választásig, meg kell határoznia önmagát, vagy legalábbis értékítéletet kell alkotnia az elbeszélte világokról, a szabadság két jelentéséről. Ebben a szakaszban az addig mesélőként aposztrofált lírai én megváltozik, könyörtelen ügyvéddé vedlik. És ez az átváltozás jókor, jó helyen történik. A kötet záró verse, kétségek nélkül, a legfontosabb és legjobban sikerült alkotása Szóllóssy Balásznak. Az emlékezet szintjén visszatérő alakok, helyek és az addig az elbeszélés köpönyege alá bújtatott ítélet itt újra előjön, és nem válaszol. Talán ebben a versben válik igazi költővé Szóllóssy Balázs, kérdez, úgy kérdez, hogy közben ítélkezik. Ha ezt tudja, mindent tud. És *A szabadság két jelentése* című versében képes erre.

Mindenesetre ügyes költői bravúrnak fogható fel az is, hogy a könyv címére egyben rácsfol a könyv végén: „Úgy nézd, hogy áttűnjenek, / a lehetséges világok forogószelái, / a változó díszletekkel együtt: / hogy egyetlenegyszer biztos az, hogy itt lehetsz, / hogy kezdedbe vedd és tartsd a saját

totat; / a szabadságnak nem csak két jelentése van.”

Ezáltal megtalálva az igazi választ a kérdéseire, amit Mehmet Ates, Baba Sabriye, Miklós, Szófia, a liftkezelő, a kamionosok és a kötet egyéb szereplői a fülébe rágnak, és kétségek közé szorítják az elbeszélőt.

Summa summarum, Szóllóssy könyvét érdemes olvasni, és nem csak azért, mert találunk benne kiváló verseket. Egészen más miatt is időt kell szakítanunk rá. Szóllóssy Balázs az utóbbi időben az elsőkötetes szerzőknél egyre nyilvánvalóbban felszínre kerülő költészeti témára – az identitás problematikájára – máshogy keres megoldást, mint mond-

juk Simon Márton vagy Torockay András, akik egy rögzítettebb fogalomból (család) építkeznek. Szóllóssynél a szélesebb környezet, az utazás, a tágabb és lazább momentumok a kiindulópontjai a problémamegoldásnak.

A szabadság két jelentése jó példa arra, hogy egy elsőkötetes szerzőnek nem kötelessége, hogy féljen a lehetőségektől, nem kell megriadnia, ha valami újragondol, és nem úgy gondolkodik, mint a többiek. Szóllóssy Balázs máshogy gondolkodott ebben a könyvben, és reméljük, a jövőben is legfeljebb csak magához lesz hűséges.

LÁZÁR BENCE ANDRÁS

A Hítel novemberi számának szerzői

Albert Gábor (1929) Budakeszi
Bakos István (1943) Budapest
Bónis Ferenc (1932) Budapest
Cs. Nagy Ibolya (1946)
 Debrecen
Dukai István (1956) Iszkáz
Dumcsák Attila (1940) Kassa

Jakab-Köves Gyopárka (1971)
 Szombathely
Koppány Zsolt (1955) Budapest
Lackfi János (1971) Zsámbék
Lázár Bence András (1989)
 Szeged
Mátyus Aliz (1948) Budapest

Mogyorósi László (1976)
 Nagykálló
Szakolczay Lajos (1941) Budapest
Szász László (1950) Gödöllő
Szóllósi Zoltán (1945)
 Budapest
Tűrjei Zoltán (1976) Budapest